

Länsstyrelsen
Stockholm

Handbok för strategisk kommunal vattenplanering

Bilaga 4 e: Vattendokument – en orientering

Hur ska bilagan användas?

Bilagan ger en överblick över olika typer av vattendokument och hur de skiljer sig åt. Sammanställningen bygger på underlag från redan framtagna kommunala vattendokument samt havs- och vattenmyndighetens vägledning för kommunal VA-planering (rapport 2014:1). I tabellen hänvisas till Havs- och vattenmyndighetens (HaVs) vägledning.

Observera att det inte finns fastställda nationella termer för annat än de dokument som omfattas av HaVs vägledning. Det råder till exempel delade meningar om hur och ifall en vattenplan och en blåplan skiljer sig åt nämnvärt innehållsmässigt eller om det är två namn på en typ av vattendokument.

Olika vattendokument

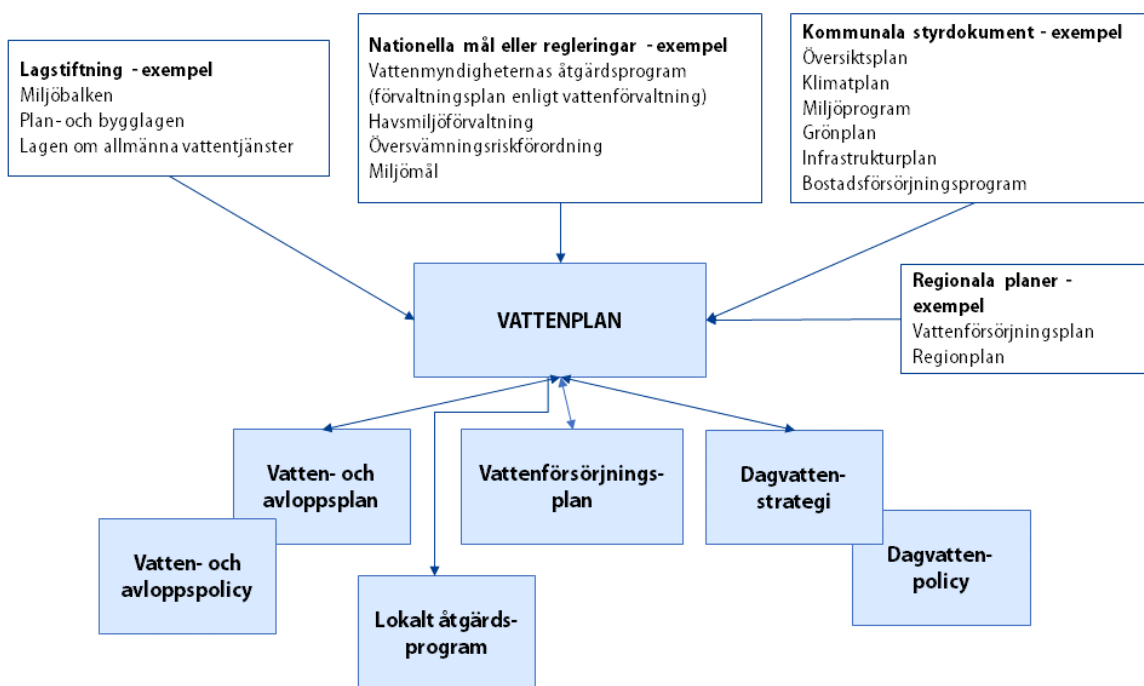
Nedan beskrivs olika typer av vattendokument som tematiskt eller geografiskt kan användas i vattenplanering. Vissa dokument kan finnas på samma hierarkiska nivå men skilja sig åt tematiskt. Andra dokument bör vara underordnade, se figur 1 för förslag. Olika dokument utgör också olika stöd i strategisk vattenplanering och på praktisk nivå med åtgärdsarbete, stöd i tillsyn eller i exploateringsärenden. Dokumenten varierar i detaljnivå. De bidrar alla till en ökad kunskapsnivå internt. Vattendokumentet har samtidigt flera gemensamma nämnare. De bör:

- ha förankrats och beslutats i den politiskt styrda organisationen,
- ha föregåtts av förvaltningsövergripande samarbete för att tillse att alla nödvändiga perspektiv har avhandlats,
- beskriva ansvarsfrågan internt inom kommunen och hur kommunen samverkar med externa aktörer, uppströms och nedströms.

Det bör understrykas att vissa dokument kan kombineras med varandra eller med en vattenplan. Det är inget mål i sig att ta fram olika dokument utan fokus bör vara på att rätt frågor diskuteras, prioriteras och planeras.

Två vattendokument som beskrivs i sammanställningen, VA-plan och dagvattenplan, är också kommunala åtgärder enligt vattenmyndighetens åtgärdsprogram för Norra Östersjöns vattendistrikt 2016–2021. Du hittar åtgärdsprogrammet på www.vattenmyndigheterna.se.

Om det saknas strategiska och styrande dokument för vattenplanering i en kommun kan det vara en fördel att börja arbeta med en vattenplan eller en blåplan. Strukturen för dessa lämpar sig för att beskriva kommunens övergripande inriktning och målsättning med vattenarbetet. Om det till exempel finns en stor efterfrågan på att lösa dagvattenfrågor eller VA-frågor så bör dessa förstås prioriteras. Det kan samtidigt vara andra frågor som driver på att en viss typ av underlag tas fram, exempelvis kan lokala åtgärdsprogram vara mycket användbara i områden med stark exploatering.

Figur 1. Bilden beskriver hur vattenplanen kan förhålla sig till andra kommunala styrdokument, förslag på hierarki mellan dokumenten, lagstiftning och andra relevanta dokument.

Tabell 1. Sammanställning över olika typer av vattenplaneringsdokument för strategiskt eller praktiskt arbete

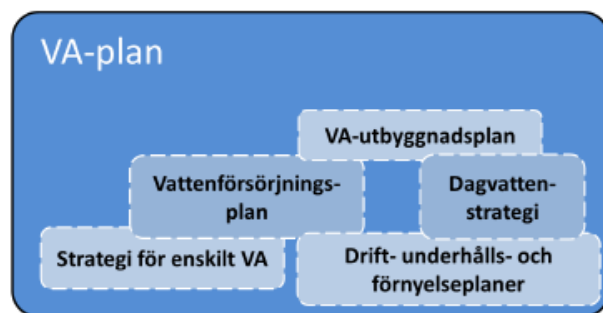
Typ av dokument	Syfte och mål	Geografisk omfattning	Innehåll	Används till	Övrigt
Vattenplan					
Strategiskt och kommunövergripande. Bör beslutas av kommunens ledning.	Vägledande inom kommunen för hur utvecklingen av vattenmiljöer (och markmiljöer, t.ex. strandnära områden) ska ske samt finansieras. Styrande dokument.	Kommunens sjöar, vattendrag, grundvatten och kustvatten.	Vision och mål med vattenarbetet – strategisk inriktning för utveckling av vattenmiljöerna. Kopplingar till kommunens övriga arbete. Ansvar och organisation. Lagkrav, utmaningar och behov. Beskriver mark- och vattenanvändningen. Beskriver finansiering för arbetet.	Skydd och utveckling av vattenmiljöerna för att ta tillvara på vattnets ekologiska, ekonomiska och sociala värden. Beskriver hur miljö kvalitetsnormerna för vatten ska följas. Underlag i kommunens översiktsplan och till fördjupade arbete för bättre vatten, t.ex. framtagande av andra vattendokument. Underlag i detaljplanering och tillsyn. Internt och externt kommunikationsunderlag för att ange hur kommunens vattenarbete ska utvecklas så att ett tydligt fokus på operativa åtgärder nås. Kunskapsunderlag för att kommunicera värden med externa. Kunskapsunderlag för dialog internt på kommunen. Underlag i verksamhetsplanering och budgetarbete.	Vattenplan kallas också för vattenprogram eller handlingsplan för vatten. Ett bra dokument att "starta" en mer strategisk vattenplanering med eftersom den sammanfattar såväl vision/mål med arbetet som förutsättningar och beskriver organisation och ansvarsfördelning för hur vattenfrågorna ska drivas internt. Det råder delade meningar om vattenplan är detsamma som en blåplan. Ingen rättslig verkan.
Blåplan					
Strategiskt och kommunövergripande. Bör beslutas av kommunens ledning.	Vägledande inom kommunen för hur utvecklingen av vattenmiljöer (och markmiljöer, t.ex. strandnära områden) ska ske samt finansieras. Styrande dokument.	Kommunens sjöar, vattendrag, grundvatten och kustvatten.	Vision och mål med vattenarbetet – strategisk inriktning för utveckling av vattenmiljöerna. Kopplingar till kommunens övriga arbete. Ansvar och organisation. Lagkrav, utmaningar och behov. Beskriver mark- och vattenanvändningen. Beskriver finansiering för arbetet.	Skydd och utveckling av vattenmiljöerna för att ta tillvara på vattnets ekologiska, ekonomiska och sociala värden. Underlag i kommunens översiktsplan och till vidare fördjupade arbete för bättre vatten, t.ex. framtagande av andra vattendokument. Underlag i detaljplanering. Internt och externt kommunikationsunderlag för att ange hur kommunens vattenarbete ska utvecklas så att ett tydligt fokus på operativa åtgärder nås. Kunskapsunderlag för att kommunicera värden med externa. Kunskapsunderlag för dialog internt på kommunen. Underlag i verksamhetsplaneringsarbete och budgetarbete.	Blåplan kan ha en mer urban inriktning än exempelvis vattenplan, och används oftare av kommuner med stor andel hårdgjord yta. Ett bra dokument att "starta" en mer strategisk vattenplanering med pga. dess innehåll. Det råder delade meningar om vattenplan är detsamma som en blåplan. Motsvarar de kommunala grönplanerna som beskriver hur man kan bevara och utveckla områden och naturvärden. Ingen rättslig verkan.

Typ av dokument	Syfte och mål	Geografisk omfattning	Innehåll	Används till	Övrigt
VA-policy					
Strategiskt och kommunövergripande. Bör beslutas av kommunens ledning.	Styrande dokument. Beslutar vilka ställningstaganden som ska styra VA-planeringen och hur prioriteringar ska göras för VA.	Kommunens hela geografiska område, inkluderat dricksvatten, spillvatten och dagvatten.	Strategiska vägval, riktlinjer för hantering av olika frågor, ställningstaganden som ska styra VA-planeringen och hur principerna för prioriteringar för allmän och enskild VA-försörjning samt mellan olika geografiska områden.	Styrdokument i kommunens översiktsplan. Utgör styrdokument till VA-planen som är mer operativ.	Läs mer i HaVs vägledning för kommunal VA-planering.
VA-plan					
Strategiskt och kommunövergripande. Bör beslutas av kommunens ledning.	Styrande dokument. Beskriver hur VA-försörjningen ska ordnas i hela kommunen d.v.s. både inom och utanför kommunalt verksamhetsområde. Med VA-försörjning menas dricksvattenförsörjning samt omhändertagande av avloppsvatten.	Kommunens hela geografiska område, inkluderat dricksvatten, avloppsvatten och spillvatten.	Beskrivningar av VA-försörjningen och dess påverkan på vattenstatus, politiskt beslutad viljeytring med principer för prioriteringar mellan åtgärder och mellan geografiska områden, underlag för beslut om finansiering av föreslagna åtgärder. Bör ge besked om vilka vatten som behöver skyddas för nuvarande och framtida behov, förnysetakt, hushållning i allmän och enskild VA-försörjning. En kommunal VA-plan bör även inrymma väsentliga delar av det som ska ingå i en vattenförsörjningsplan vad gäller såväl tillgång som behov av vatten.	Planerings- och beslutsunderlag för en effektiv VA-hantering i kommunen, möjlighet för att följa miljö kvalitetsnormer för vatten. Utgör underlag för beslut om finansiering av åtgärder. Kan användas som ett tillägg eller komplettering till vattenplanen.	VA-planen ska tas fram genom ett förvaltningsövergripande arbete och vara väl politiskt förankrad. Avloppsvatten innefattar spillvatten samt dagvatten, samt ibland även dräneringsvatten enligt HaVs vägledning. Kommunerna har åtgärder i vattenmyndighetens åtgärdsprogram för 2016–2021. Åtgärd 7 lyder [utdrag] "Kommunerna ska upprätta och utveckla vatten- och avloppsvattenplaner för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas." Åtgärden behöver genomföras i samverkan med länsstyrelsen. Åtgärd 8 lyder "Kommunerna ska utveckla planer för hur dagvatten ska hanteras inom kommunen med avseende på kvantitet och kvalitet. Dagvattenplanerna ska bidra till att de åtgärder vidtas som behövs för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska kunna följas".

Typ av dokument	Syfte och mål	Geografisk omfattning	Innehåll	Används till	Övrigt
Dagvattenstrategi					
Strategiskt och kommun-övergripande. Bör beslutas av kommunens ledning.	Skapa förutsättningar för en långsiktigt hållbar dagvatten-hantering med avseende på vattenkvalitet och risk för översvämningar, med hänsyn till ett förändrat klimat.	Kommunens mark- och vatten-områden.	En dagvattenstrategi behandlar dagvattenhantering vid nybyggnad, ombyggnad, ändrad markanvändning samt drift och underhåll av byggnader och anläggningar. Innehåller även en sammanställning av roll- och ansvarsfördelningen mellan det allmänna och enskilda och vilka de samhällsekonomiska kostnaderna blir för olika lösningar.	Beskriver kommunens långsiktiga mål och hur kommunen ska arbeta med dagvattenfrågor, främst kopplat till fysisk planering och till dricksvattenförsörjning men det kan också vara kopplat till folkhälsa eller rekreation. Dagvattenstrategin bidrar till en enhetlig hantering av dagvattenfrågorna i samhällsplaneringen och vid drift och underhåll. Det är viktigt att komplettera med andra kommunala dokument såsom risk- och sårbarhetsanalyser och klimatanpassningsplaner.	Läs mer i HaVs vägledning för kommunal VA-planering. Ett annat begrepp som används i detta sammanhang är dagvattenpolicy, vilket snarare avser riktlinjer och principiella ställningstaganden, analogt med VA-policy.
Dagvattenpolicy					
Strategiskt och kommun-övergripande. Bör beslutas av kommunens ledning.	Stöd för att uppnå mål i andra kommunala styrande dokument samt att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska följas.	Kommunens mark- och vatten-områden.	Beskriver hur och vem som ansvarar för planering, drift och underhåll av dagvattenanläggningar. Kan innehålla grundprinciper, mål och ambitioner för dagens och framtida dagvattenhantering. Förslag på finansiering kan anges. Beskriver föroreningsmängder, översvämningrisker.	Planerings- och beslutsunderlag för att effektivisera, tydliggöra och underlätta arbetet med dagvattenfrågor. Styra dagvattenhanteringen i befintliga och planerade eller framtida områden. Bör beskriva hur dagvattenfrågan ska hanteras inom kommunens olika tillsyn. Kan användas som ett tillägg eller komplettering till vattenplanen.	Kommunen har åtgärd enligt vattenmyndigheternas åtgärdsprogram för perioden 2016–2021 att utveckla planer som beskriver hur kommunen ska hantera dagvatten. Kan fogas samman med VA-planen.

Typ av dokument	Syfte och mål	Geografisk omfattning	Innehåll	Används till	Övrigt
Lokalt åtgärdsprogram (LÅP)					
Praktiskt genomförandestöd. Beslutas av kommunens ledning eller styrgrupp för vatten.	Skapa en effektiv åtgärdsplanering i ett område. Följa miljökvalitetsnormerna för vatten, ge kommunen ett bra underlag i detaljplanering/exploatering.	Enskild vattenförekomst eller del av ett avrinningsområde.	Detaljerad beskrivning om miljötillstånd, påverkansskällor, påverkansbedömning samt vilka åtgärder som ska göras, kostnad och förslag på finansiering samt ansvar för genomförandet.	Underlag i t.ex. detaljplanesammanhang men kan också vara viktigt underlag i en översiktsplan. Underlag i kommunens åtgärdsplanering, underlag till exploateringsprogram eller bostadsförsörjningsprogram, i arbetet med VA-planering, dricksvattenplanering. Innehållet i ett lokalt åtgärdsprogram kan användas som underlag i tillsynsplaneringen/tillsynsplaner. Kan användas som ett tillägg eller komplettering till vattenplanen och som kommunikationsunderlag internt och externt.	I de fall kommunen delar vatten med annan kommun bör en överenskommelse med genomförandeplan träffas mellan berörda kommuner. Åtgärderna ser till behovet som helhet i avrinningsområdet.
Kommunal vattenförsörjningsplan					
Strategiskt och kommunövergripande. Bör beslutas av kommunens ledning.	Säkerställa tillgång till vattenresurser för dricksvattenförsörjningen på kort och lång sikt.	Kommunens alla vattenresurser.	Bör beskriva och lyfta fram vattenresurserna samt innehålla en prioritering av de viktiga resurserna med syftet att säkra tillgången på dricksvatten på lång sikt. Vattenförsörjningsplanen bör sammanställa alla behov av vatten, även för t.ex. bevattning och industriändamål.	Kan användas som en del i arbetet med VA-planen, men kan också vara en fristående del som ger ett underlag till VA-planen. Kan användas som ett tillägg eller komplettering till vattenplanen, blåplanen eller VA-planen. Ska kopplas ihop med regional vattenförsörjningsplan om sådan finns.	Viktigt att titta på kommunens samlade vattenresursförsörjning. Annan användning kan stå i konflikt med dricksvattenförsörjning. Hur vattenförsörjningsplaner kan se ut och hur man kan ta fram dem beskrivs bland annat i rapporter från Sveriges Geologiska Undersökning (SGU) och Länsstyrelsen i Västra Götalands län.
Regional vattenförsörjningsplan					
Regional vattenförsörjningsplan för t.ex. ett län eller ett kommunförbund.	Säkra tillgången till vatten inom ett geografiskt område i ett fler-generationsperspektiv, för dricksvatten och andra samhällsbehov.	Hela länet eller del av län t.ex. en region.	Planen bör innefatta en beskrivning av tillgängliga vattenresurser, deras kvalitet och kapacitet, bostadsområden, aktuella och framtida vattenbehov liksom anknytande risker, hot och sårbarheter.	Underlag till bl.a. regionplanering, kommunal översikts- och detaljplanering, VA-planering och kommunala vattenförsörjningsplaner. Ger inriktning för skydd av vattenresurser.	Kommunernas åtgärd 5 enligt vattenmyndighetens åtgärdsprogram: Kommunerna ska säkerställa ett långsiktigt skydd för den nuvarande och framtida dricksvatten-försörjningen. Kommunerna behöver särskilt uppdatera översiktsplanerna med regionala vattenförsörjningsplaner.

Typ av dokument	Syfte och mål	Geografisk omfattning	Innehåll	Används till	Övrigt
Avrinningsområdesvis åtgärdsplan					
Strategiskt, kommun-överskridande och praktisk genomförandeplan. Bör beslutas av deltagande parter ledning.	Att skapa en effektiv åtgärdsplanering inom ett avrinningsområde.	Ett avrinningsområde, kan vara kommun-överskridande.	Detaljerad beskrivning om miljötillstånd, påverkanskällor, påverkansbedömning, recipientanalys, samt vilka åtgärder som ska göras, kostnad samt ansvarar för genomförandet.	Planering och organisering. Viktigt för att definiera ansvarsfrågor och resursbidrag från inblandade kommuner.	Kräver ett brett samarbete med olika aktörer i avrinningsområdet för gemensamma mål och prioriteringar kring åtgärder.
Åtgärdsområdessammanställning (ÅOS)					
Verktyg för kommunikation. Beslutas av vattenmyndigheten.	Sammanfattar påverkan och ger förslag till åtgärder för att följa miljö kvalitetsnormer i åtgärdsområdet.	Åtgärdsområde fastställt av vatten-delegationen i Norra Östersjöns vattendistrikt.	Geografisk områdesindelning, påverkanskällor, förslag till åtgärder.	Faktaunderlag för framtagande av andra vattendokument. underlag i diskussioner om lokalt åtgärdsarbete.	ÅOS är bilagor och underlag till vattenmyndighetens Förvaltningsplan 2016–2021 med tillhörande åtgärdsprogram

Figur 2. Bilden hämtad från Havs- och vattenmyndighetens vägledning om kommunal VA-planering (rapport 2014:1). Principiell bild som visar att en VA-plan kan innehålla ett antal strategier och styrdokument med olika avgränsningar och benämningar. Det kan finnas både fler och färre styrdokument än de som visas här.

Figur 3. Bilden hämtad från Havs- och vattenmyndighetens vägledning om kommunal VA-planering (rapport 2014:1). Principiell bild som visar hur översiktsplan, vattenplan, VA-plan respektive vattenförsörjningsplan kan förhålla sig till varandra.